

СИЧ ВОЛОХАТИЙ

Aegolius funereus (Linnaeus, 1758)

Таксономічна належність

Клас — Птахи (Aves), ряд — Совоподібні (Strigiformes), родина — Совові (Strigidae). Один з 4-х видів роду; єдиний вид роду у фауні України, представлений 2-ма підвидами: *A. f. funereus* (зх. обл.) та *A. f. caucasicus* (Крим).

Природоохоронний статус виду

Рідкісний.

Ареал виду та його поширення в Україні

Зона хвойних і мішаних лісів Євразії та Пн. Америки. В Україні на гніздуванні у Карпатах (Львівська обл.), на Поліссі (Житомирська, Чернігівська, Сумська обл.), ймовірно гніздиться в соснових лісах Криму та на Розточчі. На решті території рідкісний залітний.

Чисельність і причини її зміни

У Карпатах — рідкісний. В окремих р-нах Полісся (пн. Житомирської обл.) є нечисленним гніздовим. Європейську популяцію оцінюють орієнтовно в 36–71 тис. пар. Основні причини зміни чисельності — зменшення площ стиглих хвойних лісів, вирубування дуплистих дерев, хижацтво лісової куниці. Чисельність коливається за роками також внаслідок близького розташування в Україні пд. межі ареалу.

Особливості біології та наукове значення

Моногам. Осілий. У Карпатах оптимальним біотопом є темнохвойні праліси. На Поліссі оселяється в стиглих соснових лісах з домішкою осики та берези. Шлюбні крики самців чути в березні–квітні. Гніздиться в дуплах жовни чорної, займає штучні гніздівлі. Період відкладання яєць з початку березня до початку квітня. На Поліссі розмір кладки — 3–6 яєць. Насиджування — 26–28 діб. Пташенята залишають дупло у віці 29–32 днів. Близько місяця дорослі годують виводок, який

у червні–липні розпадається. Молоді особи не кочують. Живиться мишоподібними гризунами, рідше птахами, великими комахами.

Морфологічні ознаки

Невелика сова. Довжина тіла — 207–270 мм, розмах крил — 55–62 см, маса тіла — 116–197 г. Голова порівняно велика з добре вираженим лицевим диском білого кольору. Верх бурий з білими плямами, низ світлий з бурим поздовжнім рисунком. Очі та дзьоб жовті. Кігті чорні. Пальці оперені до кігтів.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Внесений у Додаток II CITES, переліки Бернської конвенції (Додаток II). ЧКУ (1994). Охо-

роняється на території НПП «Сколівські Бескиди», Карпатського БЗ, Карпатського НПП, ПЗ «Горгани», НПП «Синевир», Поліського державного заповідника. Необхідні збереження стиглих насаджень і дуплистих дерев, вивчення екології виду, виявлення місць гніздування, контроль стану популяції та охорона, приваблювання в штучні гніздівлі.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Випадки успішного розведення відомі в Німеччині.

Господарське та комерційне значення

Регуляція чисельності мишоподібних гризунів.

Основні джерела інформації

Матвеєнко, 1970; Костин, 1983; Киселюк, 1990; Новак, 1990; Марисова, Макаренко та ін., 1991; Новак, Савчук, 1991; Schön, Scherzinger et al., 1991; Горбань, 1992; Афанасьєв, 1992, 1997, 1998; Годованець, Скильський і др., 1992; Годованець, 1993; Хлебешко, Цицюра, 1993, 1996; Жила, 1995, 1998; Кийко, Якубеня, 1995; Химин, Шидловський, 1995; Годованець, 1996; Гузій, 1996; Пекло, 1997; Кузьменко, 1998; Жила, Кузьменко, 1998; Книш, 2001; Боднар, Баренблат, 2003; Бумар, 2003; Горбань, Бумар та ін., 2003; Пограничний, Башта, Козловський, 2003; Башта, 2004; Держипільський, Стефурак, Стефурак, 2004.

Автори: А.-Т. В. Башта, Ю. В. Кузьменко
Малюнок: І. І. Землянських

● — місця гніздування

СИЧИК-ГОРОБЕЦЬ

Glaucidium passerinum (Linnaeus, 1758)

Таксономічна належність

Клас — Птахи (Aves), ряд — Совоподібні (Strigiformes), родина — Совові (Strigidae). Один з 13-ти видів роду; єдиний вид роду у фауні України, представлений номінативним підвидом.

Природоохоронний статус виду

Вразливий.

Ареал виду та його поширення в Україні

Смуга хвойних і мішаних лісів Європи та Пн. Азії. В Україні поширений у Карпатах, Розточчі та на пн. Полісся. На Поліссі відомий з 3 місць (Рівненський і Поліський природні заповідники, НПП «Деснянсько-Старогутський»). З Карпат і Розточчя відомо близько 15 знахідок.

Чисельність і причини її зміни

У європейській популяції налічують 47–350 тис. пар. В Україні чисельність оцінено в 150–350 пар. У Поліському заповіднику у 1996 р. зареєстровано 3 пари. У НПП «Деснянсько-Старогутський» в 1997 та 2001–2004 рр. — 1–2 пари. У Карпатах відомо понад 10 місць спостереження, з них 5 — у Beskidaх. На чисельність виду негативно впливає вирубування лісу. Відомі випадки загибелі в холодні зими.

Особливості біології та наукове значення

Осілий. Моногам. Гніздиться окремими парами. Оптимальним біотопом є високостовбурний темнохвойний ліс; на Поліссі тримається в стиглих соснових і мішаних лісах. Токування може відбуватись протягом усього року, найактивніше — навесні (з березня). Гнізда влаштовує в дуплах, рідше — тріщинах дерев, штучних гніздівлях. У квітні відкладає 4–6 яєць. Насиджування — 28–29 діб.

Пташенята залишають гніздо через місяць, майже одночасно. Ще близько місяця дорослі годують молодих. Восени молоді птахи можуть кочувати на незначні відстані. Статева зрілість настає у віці 10 місяців. Живиться переважно мишоподібними гризунами, дрібними комахоїдними ссавцями, птахами, великими комахами. Восени робить запаси корму в дуплах і штучних гніздівлях.

Морфологічні ознаки

Найменша сова фауни України. Довжина тіла: 15,2–17,5 см, розмах крил: 35–39 см, маса тіла: 50–77 г. Верх буруватий зі світлими плямами, низ — білуватий з темно-бурими поздовжніми рисками. Лицевий диск розвинений слабо. Очі жовті. Дзьоб світлий. Лапи оперені до кігтів.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Внесено у Додаток II Конвенції CITES, переліки Бернської конвенції (Додаток II). ЧКУ (1994). Охороняється на території НПП «Сколівські Beskidi», Карпатського БЗ, Карпатського НПП, Поліського державного заповідника, ПЗ «Розточчя», НПП «Деснянсько-Старогутський». Потребує глибшого вивчення екологія виду, необхідно виявляти місця гніздування, проводити контроль стану популяції та охорону, приваблювати у штучні гніздівлі.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Відомостей немає.

Основні джерела інформації

Самофалов, Марисова, 1981; Скильський, 1990; Степанян, 1990; Кошелев, 1994; Bashta, Pogranucznyj, Gorban, 1995; Химин, Шидловський, 1995; Жила, 1995; Гузій, 1996; Годованець, 1996; Кузьменко, 1996, 1998; Жила, Кузьменко, 1998; Бумар, 2001; Гаврись, 2003; Горбань та ін. 2003; Лисачук, 2003; Пограничний, Башта, Козловський, 2003; Держипільський, Стефурак, Стефурак, 2004; Горбань, 2004; Birds in Europe... 2004; Bashta, 2007.

Автори: А.-Т. В. Башта, Ю.В. Кузьменко
Малюнок: І.І. Землянських

● — місця гніздування

СОВА ДОВГОХВОСТА

Strix uralensis Pallas, 1771

Таксономічна належність

Клас — Птахи (Aves), ряд — Совоподібні (Strigiformes), родина — Совові (Strigidae). Один з видів політипного роду; один з 3-х видів роду у фауні України, представлений 2-ма підвидами: *S. u. macroura* та *S. u. uralensis*.

Природоохоронний статус виду

Не достатньо відомий.

Ареал виду та його поширення в Україні

Охоплює Європу, Азію, від Скандинавії на зх. до Японії та Кореї на сх. Пд. межа ареалу співпадає з пд. межею смуги тайги. В Європі існують реліктові популяції 3-х підвидів, одна з яких *S. u. macroura* заселяє Українські Карпати. У зимовий період зрідка залітає у Чернігівську, Волинську, Сумську, Черкаську та ін. обл.

Чисельність і причини її зміни

Один з найпоширеніших видів сов Закарпатської обл., трапляється частіше у букових лісах. Загальна чисельність складає близько 1 тис. ос., яка зростає у зимовий період за рахунок міграцій птахів з пн. Чисельність європейської популяції складає 53–140 тис. ос. У європейській частині Росії, Білорусі і країнах Балтії починаючи з 1960-х рр. зареєстровано ріст чисельності і розширення ареалу на пд.-зх. Причинами зміни чисельності є: незаконне знищення у сезон полювання, вирубування старих лісових масивів. Чисельність залежить також від інтенсивності розмноження мишоподібних гризунів.

Особливості біології та наукове значення

Осілий птах, який здійснює лише невеликі кочівлі. Займає букові, хвойні та мішані ліси

Карпат. Під час зимівлі спускається на Закарпатську рівнину, тримається на старих кладовищах, у дубових і заплавних лісах уздовж рр. Боржави, Тиси, Латориці. Гніздиться у старих гніздах інших птахів у березні–квітні. Строки гніздування дуже розтягнуті. У кладці 4–6 яєць. Насиджує самка протягом 27–29 днів. Поява молоді можлива з другої декади травня по липень включно. Пташенята знаходяться у гнізді біля 30 днів, і ще біля місяця виводок тримається у районі гнізда. Живиться здебільшого мишоподібними гризунами.

Морфологічні ознаки

Довжина тіла: 50–59 см, розмах крил: до 115 см, маса самців: 540–730 г, самок: 720–1200 г. Забарвлення сіре з темнішими рисками на

черевній частині та поперечними темними смугами на хвості. Карпати заселяють дві морфи — темна і світла, які відрізняються інтенсивністю загального забарвлення, до темно-бурого.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Знаходиться під охороною Бернської конвенції (Додаток II) та СІТЕС (Додаток II). ЧКУ (1994). Охороняється на території об'єктів ПЗФ Закарпатської, Івано-Франківської, Чернівецької, Львівської обл. Необхідно обмежити вплив фактору непокою у гніздовий період та попереджати браконьєрський відстріл мисливцями.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Відомостей немає.

Основні джерела інформації

Луговой, 1988; Пекло, 1994; Луговой, Потіш, 1998; Степанян, 2003; Birds in Europe, 2004; Пукинський, 2005.

● — місця гніздування

Автор: Л.А. Потіш
Малюнок: І.І. Землянських

СОВА БОРОДАТА

Strix nebulosa Forster, 1772

Таксономічна належність

Клас — Птахи (Aves), ряд — Совоподібні (Strigiformes), родина — Совові (Strigidae). Один з видів політипного роду; один з 3-х видів роду у фауні України.

Природоохоронний статус виду

Рідкісний.

Ареал виду та його поширення в Україні

Займає Пн. Америку від Центральної Аляски на сх. до Зх. Квебека. У Євразії — від Скандинавії на сх. до бас. Анадирия, узбережжя Охотського і Японського морів. Вперше гніздування виду в Україні спостерігали у середині 1980 рр. Поширений на пн. Житомирської, Рівненської та Волинської обл., а також на пн. зх. Київської обл.

Чисельність і причини її зміни

В Європі оцінюють у 2,1–6,7 тис. пар. У гніздовому угрупованні України налічують 20–35 пар. Найчисленніший на пн. Житомирської обл., де, вірогідно, гніздиться біля 80% популяції. Негативні чинники: знищення старих ділянок старого лісу, ведення лісорозробок біля гнізд, відстріл птахів браконьєрами.

Особливості біології та наукове значення

Осілий. Віддає перевагу мішаним та хвойним лісам, ділянкам біля лісових галявин та водно-болотних угідь. Гніздування почина-

ється наприкінці березня — на початку квітня. Займає гнізда інших великих птахів, які розташовані на деревах, гніздиться й у напівдуплах. У кладці 3–5, найчастіше 4 яйця. Насиджування яєць триває 28–30 діб. Статева зрілість настає на 2–3 році життя. Живе до 20 років. Біля 90% в живленні становлять мишоподібні гризуни. Зідка здобуває інших невеликих ссавців і гризунів.

Морфологічні ознаки

Маса тіла: до 1,2 кг, довжина тіла: 64–70 см, розмах крил: до 140 см. У дорослого птаха верх сірувато-бурий з численними темно-бурими і білуватими плямами, дзьоб і райдужна оболонка ока жовті. Молодий птах зверху бурий з білуватими поперечними смугами.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Включено до Конвенції СІТЕС (Додаток II), Бернської (Додаток II). Для покращання охорони необхідні: збалансоване ведення лісового господарства, створення мікрозаказників радіусом 0,5 км навколо гнізд, влаштування штучних гніздівель, підвищення контролю за випадками незаконного відстрілу, моніторинг забруднення навколишнього природного середовища.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомо про розмноження виду в зоологічних парках світу.

Господарське та комерційне значення

Відомостей немає.

Основні джерела інформації

Цицюра, Хлебешко, Кандауров, 1993; Фесенко, Бокотей, 2002; European bird populations..., 2004; Домашевский, 2004; Мищенко, 2004; Химин, 2005, 2005.

Автори: С.В. Домашевський, Г.В. Бумар
Малюнок: І.І. Землянських

● — місця гніздування